

Edyta Kosik

Instytut Nauk o Kulturze

Uniwersytet Śląski w Katowicach

e-mail: edyta.kosik90@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-1872-5272>

**Baśń w życiu dziecka : cechy, funkcje,
rola baśni w życiu dziecka, baśnioterapia :
poradnik / Katarzyna Hryniewicka. – Warszawa :
Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich,
2019. – 48 s. : il. ; 21 cm. –
(Biblioteczka „Poradnika Bibliotekarza” ; 33). –
ISBN 978-83-65741-23-3**

Publikacja Katarzyny Hryniewickiej *Baśń w życiu dziecka : cechy, funkcje, rola baśni w życiu dziecka, baśnioterapia : poradnik* ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w serii „Biblioteczka »Poradnika Bibliotekarza«”. Składają się na nią cztery rozdziały, w których autorka porusza tematykę baśni i roli, jaką odgrywają one w życiu dzieci, ponadto podkreśla ich znaczenie w terapii dzieci z dysfunkcjami. Całość dopełniają ciekawe, przyciągające uwagę ilustracje.

Książkę poprzedza motto – fragment tekstu Brunona Bettelheima: „Baśń to elementarz, z którego dziecko uczy się czytać we własnym umyśle, elementarz napisany językiem obrazów. Jest to jedyny język, dzięki któremu możemy rozumieć siebie i innych, zanim dojrzejemy intelektualnie” (s. 6). W słowach od redaktora serii wydawniczej Biblioteczka „Poradnika Bibliotekarza” Jadwiga Chruścińska wyjaśniła krótko, czym dla bibliotekarza są baśnie i bajki, przytoczyła definicję

baśni oraz określiła charakter publikacji. We wstępie K. Hryniewicka wyjaśniła, jakie znaczenie dla dziecka mają baśnie, a jakie ma literatura. Następnie krótko scharakteryzowała język baśni. Skupiła się na tym, w jaki sposób dzieci uczą się świata i jak bajki mogą je pobudzić emocjonalnie. Podkreśliła znaczenie kontaktu najmłodszych z książką w czasach wszechobecnych komputerów i telewizji. W podsumowaniu omówiła zawartość poszczególnych rozdziałów składających się na publikację.

W rozdziale pierwszym, *Cechy baśni*, K. Hryniewicka przytoczyła definicję baśni, przez którą należy rozumieć: „jeden z gatunków epickiej literatury ludowej, który utrwała w fantastycznej formie ludowe poglądy na stosunki międzyludzkie, przedstawia ideały dobra i sprawiedliwości oraz kryteria oceny ludzkich postaw” (s. 13). Wspomniała o najstarszych tego typu tekstach, czyli utworach mitycznych, które w ciągu stuleci ewoluowały. Wskazała, na jakie podstawowe pytania odpowiada baśń (jaki jest świat, w którym żyje człowiek?, jakie reguły nim rządzą?, jak sobie radzić z wszelkimi zagrożeniami). Scharakteryzowane zostały cechy baśni, różnice między nimi a utworami literackimi adresowanymi do dzieci oraz funkcje, w tym funkcja pocieszająca. W dalszej części rozdziału autorka omówiła cele tworzenia baśni (uczynienie świata bardziej zrozumiałym, pokrzepienie serc). Zwróciła uwagę na grupy dzieci (podział według wieku) współcześnie sięgających po tego typu utwory. Interesującym zjawiskiem jest także powrót do baśni czytelnika nieco starszego, głównie młodzieży, co należy tłumaczyć odnajdywaniem w tych utworach elementów, które pozwalają zaspokajać ich potrzeby psychiczne (miłość i uznanie). Zwróciła też uwagę na to, że postacie występujące w baśniach są jednoznacznie określone (dobre albo złe) oraz zaakcentowała znaczenie początku i końca tych utworów – wyraźne wyznaczenie granicy pomiędzy rzeczywistością a fikcją.

W rozdziale drugim, *Baśnie i ich funkcje w życiu dziecka*, autorka, posługując się wybranymi przykładami, omówiła kilka znaczących motywów baśniowych, takich jak motyw niedobrych rodziców w baśni *Jaś i Małgosia*, motyw niedobrego rodzeństwa w *Kopciuszku*, a także motyw lęku w *Baśni o dzielnym szewczyku Dratewce i smoku wawelskim*. Dokonała charakterystyki baśni o charakterze wychowawczym, zwracając uwagę na pojawiające się w nich motywy rywalizacji pomiędzy matką a córką oraz uciemżonego bohatera (*Królowna Śnieżka*). Następnie wskazała na ściśle określanie ról kobiet i mężczyzn (matki i ojcowie, młodzi chłopcy i dziewczęta, królowny i królewicze), przypisywanie im dokładnie określonych zadań, przykładowo atrybutem kobiecości jest młodość i uroda, a atrybutem męskości – podejmowanie

wyzwań. W podsumowaniu rozdziału znalazły się uwagi na temat walorów estetycznych omawianych utworów – powiązanie piękna z dobrem, a brzydoty ze złem.

W rozdziale trzecim, *Baśnie i ich rola w życiu dzieci*, K. Hryniewicka przedstawiła uniwersalne wartości eksponowane w baśniach. Zaliczyła do nich: dobro, szlachetność, piękno, wrażliwość na los ludzi i zwierząt, solidarność. Posługując się przykładami, wyjaśniła działanie sprawiedliwości społecznej w omawianych utworach, wspomniała o występujących w nich przeciwstawieniach na zasadzie kontrastów oraz opisała sposoby ukazywania dwoistości ludzkiej natury. Uzupełnienie tych wywodów stanowi charakterystyka cech atmosfery emocjonalnej baśni, a więc nawarstwienie wszelkich doznań, za sprawą których fabuła wywołuje silne emocje. W tej części pracy autorka zaprezentowała funkcje języka baśni – znaczenie symboli i metafor. Wyjaśniła, na czym polegają powiązania baśniowej rzeczywistości z myśleniem dziecka oraz jaki jest wpływ baśni na rozumienie reguł świata. Ponadto zwróciła uwagę, że dzieci poprzez odbiór baśni przyswajają nowe słowa i w ten sposób nieświadomie wchodzą w sferę dziedzictwa kulturowego mowy. Podjęła temat środków lingwistycznych (symboli i metafor) wykorzystywanych przez baśniopisarzy do opisywania w utworach uczuć. Zaakcentowała także znaczenie, jakie ma dla dziecka nauka wyrażania, nazywania i uświadamiania sobie uczuć poprzez baśnie. W zakończeniu tego rozdziału autorka omawianej publikacji zwróciła uwagę na rolę dychotomicznego podziału świata baśniowego na dobry i zły – jest on pomocny w kształtowaniu przez dziecko obrazu siebie i innych.

W rozdziale czwartym, *Baśnioterapia*, zawierającym podsumowania, nakreślony został opis zastosowania baśni w terapii dzieci zaproponowanej przez B. Bettelheima. Wyjaśnienia wymagały sposoby użycia baśni w psychoanalizie, stąd też w K. Hryniewicka zamieściła tłumaczenia baśniowych symboli. Zwróciła uwagę na rolę tych utworów w procesie przewycięzania lęków pojawiających się u dzieci. Młodzi czytelnicy sami mogą się stać autorami bajek, co należy uznać za element baśnioterapii. W podsumowaniu rozdziału znalazły się informacje na temat zastosowania i znaczenia baśni w terapii poznawczo-behawioralnej, można je też wykorzystywać w terapiach grupowych podczas pracy z dziećmi zablokowanymi emocjonalnie. Nie można przy tym zapomnieć, że utwory literackie mogą być wykorzystywane jako pomoc w diagnostyce pacjentów.

Publikacja *Baśń w życiu dziecka* określa znaczenie baśni w życiu dziecka, wskazuje jej funkcje oraz wyjaśnia, na czym polega zastosowanie baśni w terapii dziecięcej. Układ zagadnień omówionych w książce

jest czytelny i logiczny – od cech baśni, przez ich funkcje w życiu dziecka, po zastosowanie w terapii dzieci z różnymi problemami i dysfunkcjami. Lekturę książki można polecić głównie psychologom i pedagogom, ale także bibliotekarzom pracującym z dziećmi i nauczycielom.

Tekst wpłynął do redakcji 31 maja 2019 r.